

JEOSTRATEJİK ÜÇLÜ

ÇİN, AVRUPA VE RUSYA İLE YAŞAMAK

Amerikan Dışişlerinin Merkezi Arenası olarak Avrupa politikalarının yerini Avrasya politikaları aldı. Avrupa'daki savaşlar Amerika'yı tehdit eder hale gelince, yeni çatışmaların patlamasını ve düşmanca tutumda bir Avrupa egemenliğinin ortaya çıkmasını önlemek için Amerika'nın Avrupa siyaseti içine girmekten başka çaresi kalmamıştı. Böylece Amerika'nın dünya olaylarına angaje olması 20. yüzyılda Avrupa'daki siyasi olaylar yüzünden başlamıştır. Bugün, global istikrarın belirleyici unsuru, birkaç Avrasyalı gücün aralarındaki oyundur. Dolayısıyla Amerika'nın politikası, ikili Avrasya ilişkilerinin stratejik bir bütün oluşturacak şekilde örüldüğü kıtalar ötesi yaklaşım olmalıdır.

ABD-Çin ilişkileri işte bu büyük Avrasya bağlamında yönetilmeli ve gereken önem verilmelidir. Çin, Washington'un en önemli dört dış ilişkisinden biri olarak Avrupa, Japonya ve Rusya'nın yanında yer almalıdır. ABD-Çin ilişkisi her iki taraf için taşıdığı önemin ötesinde diğer olaylarla neden-sonuç niteliğini taşımaktadır. Yalnızca ilgili taraflar açısından yararlı veya tehditkar olan bazı diğer ikili ilişkilerin (örn. Amerika-Meksika) aksine ABD-Çin ilişkisi diğer devletlerin güvenliğini ve politikalarını da etkiler, Avrasya'daki güç dengesini sarsar.

Dahası, Kuzeydoğu ve Güneydoğu Asya'daki barış büyük ölçüde ABD-Çin ilişkisinin durumuna bağlıdır. Bu ilişki ABD-Japonya ilişkisi ve Japonya'nın Asya'daki siyasi/askeri rolü açısından da belirleyicidir. Ve nihayet, Rusya da ulusal çıkarlarının Atlantik-Avrupa'yla yakın ilişkilerde mi yoksa anti-Amerikan bir Çin'le ittifak yapmada mı yattığının kararını verirken Çin'in yöneliminden etkilenecektir

Çin için de Çin-ABD ilişkileri Çin'in Japonya, Rusya ve Hindistan'la olan ilişkileri kadar önemlidir. Hatta Çin için Bejing-Washington ilişkisi bu dördünün tartışmasız en önemlisidir. Gelişmesi ve refahı buna bağlıdır. Bu ilişkinin kopması, Çin'in yabancı sermaye ve teknolojiye ulaşımını zorlaştıracaktır.

Tarihi Açı

Çin politikalarını belirlerken, Çin'in ne olup ne olmadığı da iyi bilinmelidir. Ne yazık ki bu konuda kafalar epeyce karışıktır. 2020'lerin anti-Amerikan süper gücü şeklinde habise bir Çin imajı ile, ABD yatırımcıları sayesinde devasa bir Hong-Kong'a dönüşmüş selim bir Çin imajı birbiriyle yarışmaktadır.

Gerçekte ise Çin ihmal edilemeyecek kadar büyük, küçümsenemeyecek kadar tarihi, ürkülmeyecek kadar zayıf, önemsenecek kadar haristir. Büyük ve eski bir uygarlık olarak dünya nüfusunun %20'sini tek bir ulus-devlet halinde sürekliliğini sağlamıştır.

Ancak bölgesel bir oyuncu olup Amerika'nın global üstünlüğüne meydan okuyacak kadar güçlü değildir.

Sinai sektörlerdeki ve devlet bürokrasisindeki komünist dogmacılığın kalıntıları ile yabancı yatırımların getirdiği dinamik, kapitalist girişimciliğin bir meleziidir Çin sistemi.

Uluslararası alanda ne 1930'ların Japonya'sı kadar militarist, ne de 195-1970'lerin Sovyetler Birliği kadar ideolojik ve stratejik açıdan tehditkardır.

Çin nedir, ne değildir:

1. Çin, ABD'nin ne düşmanı, ne de stratejik ortağıdır ancak ABD egemenliğini de istemez.
2. Çin kendi ulusal çıkarlarını empoze eden bölgesel bir güç olmakla birlikte global bir güç haline gelmeyecektir.
3. Çin ABD için doğrudan bir güvenlik tehdidi oluşturmaz.
4. Çin global ideolojide ABD'ye ters düşmez.
5. Çin bölgesel istikrarı bozamaz; aksine, uluslar arası arenada sorumlu bir tutum sergilemektedir.
6. Çin totaliter olmadığı gibi demokratik de değildir; oligarşik-bürokratik diktatörlüktür.
7. Çin insan hakları evrensel standartlarına uymadığı gibi Tibet veya Ninjiang gibi yerlerdeki azınlıklara karşı da hoşgörülü değildir.
8. Çin ekonomik açıdan arzu edilen yönde ilerlemektedir.
9. Çin kendi içinde siyasi gerilimleri önleyemez zira "ticari komünizm" diye bir rejim olamaz. Ticaret ve komünizm birbirine zıt iki kavramdır (oxymoron).
10. Çin, siyasi evriminin veya uluslararası rolünün berrak bir vizyonuna sahip değildir.

ABD-Çin İlişkilerinin 10 Temel İlkesi

1. Amerika açısından Tayvan değil, Çin stratejik önem taşır.
2. Tayvan'la Çin karşıtı bir savunma ilişkisine girilmemeli ve silah satışlarında dikkatli olunmalıdır.
3. Barışçı bir birleşme (Tayvan-Çin) ancak "tek ülke, birkaç sistem" formülüyle gittikçe demokratikleşen ve zenginleşen bir Çin'le mümkün olabilir.
4. Çin'de insan haklarına saygı hukuk kuralları çerçevesinde teşvik edilmelidir.
5. Çin-Rusya-ABD ilişkisi yoğun biçimde interaktiftir.
6. ABD, Avrasya'nın güvenliği için Çin ve Japonya ile üç taraflı stratejik diyalogu teşvik etmelidir.

7. Çin karşıtı bir savunma koalisyonu Çin'in düşmanca tavır almasına yol açabilir.
8. Avrupa-Güvenlik ve İşbirliği Örgütü (OSCE), Asya'yı da içine alacak şekilde genişletilmelidir.
9. G-8, Çin'in de katılımıyla G-9 haline getirilmelidir.
10. ABD'nin nihai hedefi, işbirliğine dayalı bir Avrasya sistemi içinde Çin'in güvenilir bir ortak haline gelmesi olmalıdır.

Yeni bir Avrupa ile Yaşamak

Transatlantik ittifak, Amerika'nın en önemli global ilişkisidir. Dünya güç arenasının merkezi olan Avrasya da Amerika'nın hakem rolünü oynamasını sağlayan bir sıçrama tahtasıdır. Amerika ve Avrupa birarada, global istikrarın eksenini, dünya ekonomisinin lokomotifini, global beyin sermayesi ve teknolojik yeniliklerin çekirdeği, dünyanın en başarılı demokrasilerinin yurdudur.

Uzun dönemde, gerçek bir siyasi birliği tamamlamış Avrupa global güç dağılımını değiştirecek ve bunun sonuçları da Sovyet İmparatorluğu'nun çökmesi kadar etkin olacaktır. Birleşmiş bir Avrupa yanında ABD'nin nasıl küce kalacağı aşağıdaki tabloda açıkça görülmektedir.

	Amerika	AB 15	AB 27*	AB 27+Türkiye
Nüfus	272,639,608	374,324,512	479,779,201	545,378,407
GSYİH (alım gücü üzerinden trilyon \$)	\$8.511	\$8.053	\$8.747	\$9.172
GSYİH Kişi başı	\$31.500	\$20,927	\$15.061	\$14,759
Askeri Harcamalar (milyar \$)	\$267,2	\$166.3	\$221,6	\$228,4
Askeri Harcamalar (GSYİH oranı)	%3.4	%1.84	%1.97	%2.06
Toplam ihracat (trilyon \$)	\$0.905	\$2.032	\$2.189	\$2.233
İhracatın dünya toplamına oranı	%16.5	%37.0	%39.9	%40.7
Toplam ithalat (trilyon \$)	\$0.757	\$2.028	\$2.146	\$2.174
İthalatın dünya toplamına oranı	%13.5	%36.0	%38.1	%38.9

* AB27, şu anki üyeler ile Orta ve Doğu Avrupa'daki potansiyel üye adaylarının toplamıdır.

Ancak burada anahtar kelime "birleşmiş"tir. Gerçek politik ağırlığı olan bir birleşme henüz teşekkül etmemiştir. Böyle bir Avrupa'nın ortaya çıkması politik entegrasyon, dışa doğru genişleme ve Avrupa'nın kendi askeri ve politik kimliğini geliştirme derecesine bağlıdır. Bunlara ilişkin kararlı adımlar henüz atılmamıştır.

Birkaç halkın birleşmesi normalde harici tehditler, ortak ideoloji, en güçlünün hegemonyası veya bütün bunların belli ölçüde kombinasyonu sonucu ortaya çıkar. Avrupa'nın birlik oluşturma çabalarının başlangıç aşamasında bu faktörlerin üçü de devredeydi: Sovyetler Birliği gerçek bir tehditti; Avrupa idealizmi 2. Dünya Savaşı'nın belleklerdeki anılarıyla besleniyordu; Fransa ise Almanya'nın artan ekonomik potansiyelini kendi politik hırsıyla dizginlemeye çalışıyordu. Ancak yüzyılın sonunda bu gerçekler önemini büyük ölçüde yitirmişti. Sonuçta Avrupa'nın "Birleşme" tanımının yerini "Entegrasyon" yani mevzuatın standardizasyon süreci almıştır.

Bunun açık anlamı şudur: itici gücü bürokrasi olan bir entegrasyon gerçek birleşme için gereken politik iradeyi yaratamaz.

AB'nin genişlemesi de gittikçe daha karmaşık hale gelen bir prosese dönüşmektedir. Birliğe dahil olmak isteyen bir düzine civarındaki ülkeyle giriş ölçütlerini müzakere eden 200 küsur AB dairesi genişleme sürecini yavaşlatmaktadır. Bu yavaşlamada sürecin karmaşıklığı kadar üye ülkelerin isteksizliği de büyük rol oynamaktadır.

Ancak uzun vadede genişleme kaçınılmaz. Avrupa ile Rusya arasında jeopolitik bir boşluk tehlikeli olur. Dahası, yaşanan bir Batı Avrupa ekonomik ve sosyal durgunluğa girer. Bu yüzden bazı önde gelen Avrupa Planlamacıları AB'nin 2020 yılına kadar 35-40 üyeli bir topluluk haline gelmesini savunmaktadır. Doğaldır ki böyle bir Avrupa coğrafi ve kültürel bir bütünlük arz edecek ancak politik açıdan seyreltik olacaktır.

Avrupa'ya İlişkin Gözlemler ve Beklentiler:

1. Avrupalıların çoğu için "Avrupa" sevgisi diye bir şey yoktur. İnanıkları için değil, kolaylarına geldiği için sahip çıkarlar.
2. Global anlamda AB bir ABD gibi değil, büyük bir İsviçre gibi olacaktır.
3. Birleşme nedeni anti-amerikan düşünceler değildir.
4. Entegrasyon bürokratik bir süreç olup birleşme ile aynı değildir.
5. AB'nin genişlemesi, git gide artan entegrasyon olgusuyla çelişki içindedir.
6. AB, demografik ve ekonomik nedenlerden dolayı genişlemek zorundadır.
7. 21 veya daha fazla devletten oluşan büyük bir AB içinde dış politikayı belirleme yetkisine sahip federe bir çekirdek bulunması siyasi açıdan uygulanabilir değildir.
8. Yavaş bir genişleme süreci bürokratik entegrasyonla birleşince, ekonomik açıdan birleşmiş fakat siyasi açıdan konfedere bir Avrupa doğması olasıdır.
9. AB'nin özerk bir askeri yetkinlik oluşturması mümkün görünmemektedir.
10. Böylece AB, başlıca global etkinliği ekonomik ve mali sahalarda olan yeni tip bir varlık olacaktır.

Amerika'nın Avrupa Politikası Temel İlkeleri

1. Avrupa Amerika'nın doğal ve en önemli müttefikidir.
2. Atlantisist bir Avrupa, istikrarlı bir Avrasya dengesi için elzemdir.
3. Yakın bir gelecekte gerçekleşmesi mümkün görünmeyen özerk bir Avrupa savunma yetkinliğine ABD karşı çıkmamalıdır.

4. Müttefik bir siyasi birlik, NATO'nun gücünün arttırılmasından daha önemlidir.
5. NATO müttefikleriyle konsensusa ulaşmaya kadar ABD balistik füze savunma sisteminin konuşlandırılması kararını ertelemelidir.
6. ABD, NATO'nun Avrupa'da genişlemesini teşvik etmeli fakat sınırları dışına taşmasını istememelidir.
7. Avrupa'nın genişlemesi, Avrupa'nın entegrasyonundan daha fazla Amerika'nın işine gelir.
8. Avrupa'nın genişlemesi konusunda NATO ve AB birlikte çalışıp ortak planları üretmelidirler.
9. Her iki oluşum içine ilerde Türkiye, Kıbrıs ve İsrail dahil olabilir.
10. NATO ve AB'ye üye alımlarında ön yargılı kısıtlamalar veya dışta tutmalar olmamalıdır.

Rusya ile Yaşamak

Avrasya mega-kıtasının istikrarı açısından Rusya'nın da genişleyen transatlantik topluluğa git gide dahil edilmesi, uzun dönemli ABD stratejisinin vazgeçilmez bir bileşkesidir. Sabır ve irade gerektiren bu süreçte Ruslarda gerçek bir demokrat ve Avrupalı ulus-devlet olmanın Rusya'nın kendi menfaatine olacağı konusunda ikna edilmelidirler.

Belli başlı Avrasya gruplarından (AB, Rusya, Çin ve Japonya) yalnızca Avrupa ve Japonya uluslararası istikrarın önemini tam anlamıyla bilincindedirler. Çin ve Rusya ise global gücün dağılımında değişiklik arzu etmekle birlikte hem kendi yetersizliklerinin farkındadırlar, hem de Batı ile işbirliğinin kendi çıkarlarına olduğunu bilirler.

Rusya ve Çin'i uluslararası işbirliği yapılaşmalarına dahil edebilmek için iki tane Avrasya güç üçgeni oluşturulup zaman içinde birbirleriyle doğrudan ilişkilendirilmelidir. Bu üçgenlerden biri ABD-AB-Rusya; diğeri ABD-Japonya-Çin'dir. Bu bağlantının etkin olabilmesi için Rusya'nın yapıcı biçimde angaje olması şarttır.

Rusya'da bu transformasyonu tek başına ABD veya Avrupa sağlayamaz. Rusya'nın bu idraki kendi içinden gelmelidir: tıpkı 20. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküp modern Türk Devleti'nin doğuşu gibi. Fakat Avrupa ve Amerika bu dönüşüm sürecini destekleyip hızlandırabilir.

20 yıllık komünist yönetim Rusya'ya harap bir tarım, geri hatta ilkel bir sosyal alt yapı, geri bir ekonomi, berbat bir çevre ve azalan bir nüfus miras bırakmıştır. Sorunların hepsi de devasa ve uzun solukludur. Rusya'nın global statüsünün bugün hiçbir sağlam temeli kalmamıştır. Bitişindeki Çin onla kıyaslanamayacak kadar daha iyi

durumdadır. 1992 – 1999 arasında doğrudan sermaye yatırımı olarak Çin'e 350 milyar \$, Rusya'ya 12 milyar \$ girmiştir. Kendisinden çok küçük Polonya'ya yalnızca 1999 yılında 8 milyar \$ yabancı yatırım girişi olmuştur. Dış yatırımların bu kadar küçük olmasının başlıca nedeni Rusya'nın uluslararası ekonomik imajının zayıflığıdır. 1999 Global Rekabetçilik Raporu'ndaki 59 ülke sıralamasında Rusya'nın yeri 59.cu yani son sıradadır. Yolsuzluk sıralamasında ile 99 ülke arasında 82. sıradadır.

Avrupa'dan Japonya'ya iki yanındaki komşularının zenginliğinin yarattığı kıskançlık bir yana, Rusya Güneyden de endişelidir. Rusya'nın Güneyinde 9 ülkede toplam 295 milyon Müslüman yaşamaktadır. Bu rakama yüzü Avrupa'ya dönük 65 milyonluk Türkiye'nin nüfusu dahil değildir.

Rusya'ya yeniden saygınlık kazandırmak isteyen Putin, doğru bir tahlille Batı ile açık bir düşmanlığa girmekten kaçınmaktadır. Gerçekten de Amerika'yı anti-islam bir ittifaka çekmek Rusya'nın lehinedir. Başkan Clinton'un 1995 ve 1999'da kolayca anti-çeken kampına çekilmesi bunun bir işaretidir.

Putin'in esas hedefi güçlü bir Rus Devletini geri getirmektir. Bugünkü Rus yönetimi, Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra ortaya çıkan bir düzine kadar yeni bağımsız devletin yeniden tek bir emperyal devlet haline gelemeyeceğini bilmekle beraber milli güvenlik ve dış ekonomik ilişkiler gibi kilit alanlarda bu devletleri Rus egemenliği altına almak istemektedir.

Rusya'nın Jeopolitik Durumuna İlişkin Tespitler

1. Rusya ekonomisi Amerika'nın yaklaşık onda bir büyüklüğünde olup, sınai tesislerinin yaşı OECD ortalamasının üç katıdır.
2. 70 milyon Rus, ABD'de ölçülen en yüksek değerin beş katı daha kirli şehirlerde yaşamakta olup, Rusya'da tüketilen suyun %75'i sağlığa zararlıdır.
3. Rusya'da son zamanlarda gerçekleşen doğumların yalnızca %40'ı tam sağlıklı bebeklerle sonuçlanmıştır.
4. Rusya'nın doğu komşusu Çin'in nüfusu 1.2 milyar, batıda AB'nin 375 milyon, güneydeki Müslümanların 300 milyondur.
5. Rusya'nın 1990'da 151 milyon olan nüfusu 1999'da 146 milyona düşmüştür.
6. Çin'in ekonomisi Rusya'nın 4 katı büyüklüktedir. Son on yılda Çin'e giren yabancı sermaye Rusya'nın 30 katı olmuştur. AB ekonomisi Rusya'nın 10 katı büyüklüktedir.
7. Komünizmden kurtulan orta Avrupa'nın aksine, Rusya'da bugünkü siyasi elit, KGB - ordu yöneticileri ve eski bürokratlar ile kriminal oligarşi arasındaki ittifaktan oluşmaktadır. Rusya'nın şu anki bütün üst düzey yöneticileri, eski Sovyetler Birliği hala duruyor olsaydı yine yönetimde olurlardı.

8. Mevcut Rus hükümeti, esas hedeflerinin demokratik reform değil, Rus gücünün yeniden kazanılması olduğunu açıkça ortaya koymuştur.
9. Eski Sovyet ülkeleriyle ilişkilerinde serbestçe hareket edebilmesi için Rusya batıdan hoşgörü beklemektedir.
10. Demografi ve coğrafyadan doğan sorunlar ileride çatışmalara yol açabilir.

Stratejik Rehber

1. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünden alınacak dersler Rusya'nın bugünkü ikilemleriyle yakından ilişkilidir.
2. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü takiben Türkiye'nin kendini yeniden tanımlaması, reformcu bir kritik kitlenin (bir değişimi gerçekleştirmek için gereken asgari sayı) varlığı ve Batının daha sonra bunu kabullenmesi sayesinde gerçekleşmiştir.
3. Gelecek kuşak Rus liderleri de Batıdan yana tavır koyan, kararlı bir kritik kitleyi oluşturabilir.
4. Bunu sağlamak için Batının mali yardımı münhasıran demokratik görüşlü yeni bir elit tabakanın geliştirilmesine odaklanmalıdır.
5. Putin rejiminin desteklenmesi, Rusya'nın demokratik, Avrupa'ya yakın, milli bir Rus devletinin doğuşunu geciktirmekten başka bir işe yaramaz.
6. Yeni bağımsız devletlerin desteklenmesi, Rusya'nın yeniden tanımlanmasına yardımcı olacaktır.
7. AB ve NATO, Rusya'nın da ileride üye olmasını Rusya'ya resmen teklif etmeli ve Kaliningrad'ın özel bir AB statüsü kazanması konusu da dahil olmak üzere üyelik esaslarını müzakere etmelidirler.
8. Bu arada AB ve NATO'nun genişleme süreci sürdürülmeli, böylece Rusya'nın hemen batısındaki ikircikli durum ortadan kaldırılmalıdır.
9. Daha yakın bir NATO - Rusya ilişkisini içeren bir kıtalar ötesi güvenlik diyalogu ileride iki ana Avrasya güvenlik üçgenini birbirine bağlayabilir.
10. Etkin bir ilişki tek taraflı bir ilgi ile değil, Rusya'nın tek seçeneği batı ile yakınlaşmak olacak şekilde bir jeopolitik kararlar dizini almak suretiyle gerçekleştirilebilir.